

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 29.

V torek 18. julia 1854.

III. tečaj.

Slovenke, storite tako!

Mina: Bog te primi, ljuba sosedinja! kako to, da tako hitro po božjej službi k meni prideš?

Lenka: Alj si dones slišala, kako lepo so nam čast. g. fajmošter pridigovali in na serce govorili, da bi otroke pridno in vselej v šolo pošiljali?

M. No, ljuba moja! alj mar tega ne dalave? Kar to zadene, moreve gotovo mirno spati.

L. Pač res! oistro na to gledam, da moji otroci vsakdan v šolo hodijo. Pa kaj, bojim se, da sirota zanaprej ne bom nič kej opravila. Rada, prav rada sta moj Jozek in Tonček v šolo hodila, pa sedaj ni več taka; ne vem, kaj je to, da se nekaj dni že vstavljata, moram včasi že prav dobro zarežati, včasi tudi na polico seči, da ju na pot v šolo spravim. Pa sam Oče nebeški ve, kako dolgo bode kej to zdalo in pomagalo?

M. Alj mar misliš, da bode tvoja kletva in šiba otrokom serca in veselja do šole dala? Le pomisli, otroci so otroci, so nestanovitni in sprevergljivi kot veter, sedaj jih kaj veseli, se zasučesh — in vse je drugače. Razzajati, kleti in pretepati pa gotovo nič ne pomaga. Kako bi otroci veselja do šole imeti zamogli, ako jih s gerdimi besedami v šolo goniš alj clo tepeš?

L. Povej mi, povej, kaj ti počenjaš, da tvoji otroci tako radi v šolo hodijo?

M. Ako le količkaj premorem da imam časa, poprašujem otroke, kakor hitro iz šole pridejo: povejte, kako se je vam

godilo v šoli, kaj so vas prašali, kako ste odgovarjali, kaj ste se novega učili, kaj so vam učitelj novega povedali, alj so bili morebiti tudi g. katehet v šoli, kaj so kej rekli, s edno besedo, pogosto se od šole s otroci pogovarjam, jim priložnost dajam, od šole kaj praviti, — na licih se jim pozna, kako neizrečeno da jih to veseli. Na vso sapo radi pripovedujejo tudi sami od sebe, in jaz dobim priložnost, marsikej lepega in dobrega jim povedati in priporočiti. Tudi pri jedi — na kakem potu, na vertiču, pri kakem delu se pogovarjam, potem pa v pričo otrok očetu pravim, kar so mi od šole povedali. Ne verjameš, ljuba Lenca! kako napeto vsi poslušajo in včasi tudi še kej pristavijo in popravijo. Vidiš, na tem pa otroci poznajo, da je meni in mojemu možu za šolo kej mar, da je nama obema šola imenitna in sveta reč.

L. Kaj meniš, alj je prav, da otroke hvalim, kedar mislim, da zaslužijo hvale? Moj mož tega ne more slišati; „le jih hvali, zarezí vselej, da se bojo prevzeli in se enkrat prav košatili.“

M. Tudi jaz, ljuba moja! ti svetujem, s pohvalo modro ravnati. Le tedaj, kedar so prav prav pridni bili, in lepo bogali, jih tudi pohvaliti smeš. Reci jim: Lepo je in Bogu dopadljivo, da ste svojo dolžnost tako zvesto dopolnili; kako sladko je, da imate mirno in dobro vest, da si reči zamorete: storili smo, kar od nas Oče nebeski hoče.

L. Včasi sem jim že tudi marsikej obljubila, ako bojo radi v šolo hodili in se pridno učili.

M. To mi še manj dopade, kakor pa jih hvaliti. Včasi, pa le redko tudi jaz svojim otrokom kako malo veselje zato napravim, da so pridni bili; mislim, da jih to spodbuja, tudi zanaprej tako se obnašati. Pa pogostoma kej tacega napravljati, alj pa otrokom za to, da bojo pridni, obljube delati, to ne velja nič. Iz tega pride, da postanejo taki otroci pozdej nesramni sebičneži, ki hočejo za vsako trohico dobro plačani biti. Tudi se navadijo le tedaj svoje dolžnosti spolnovati, ko se jim gotov dobiček kaže. Kedar svojim otrokom kako veselje kupiš alj napraviš, naj se to vselej godi, ne kakor bi jih hotla plačati, temuč le to naj da po tem spoznajo, da jih

imaš rada, da si ž njimi zadovoljna. Naj modrejše pa kaže, ako to reč g. učitelju izročiš, da naj on kupi in napravlja, kakor za nar boljše zposna. Mi smo tako srečni, da imamo res vse časti in hvale vrednega učitelja; njemu zamoreš s mirno vestjo vse lahko prepustiti.

L. Ta je pa možka: mi imamo pridnega in dobrega učitelja, smo pač srečni.

M. Serčno me veseli, da to spoznaš in spregledaš. Oh! da bi si naj vsi stariši na vso moč prizadevali, k temu pripomagati, da bi vsi otroci našega gospod učitelja spoštovali in za ljubo imeli, kakor po pravici zasluži! Naj bi nobene priložnosti ne zamujali! Naj bi jim večkrat rekali in goreče priporočevali, da imajo g. učitelja ljubiti in spoštovati kot skerbnega in dobrega očeta, da se imajo zvesto varovati, razžaliti, jezati in ožalostiti ga, da se mu hvaležne zkazujejo vse žive dni, — in kar jim še kej tacega dobro serce na misel da. Več ko otroci svojega učitelja spoštujejo in ljubijo, rajše bojo v šolo hodili.

L. To bom storila vselej in toliko, kedar in kolikor le premorem.

M. Imam tudi navado, včasih — vsak mesec alj kakor se bolje kaže — g. učitelja tudi obiskovati in popraševati, kaka je kej s mojimi otroci. Vselej otroke seboj vzemem, da naj slišijo, kaka je ž njimi. Tukaj — vpričo otrok — jih vse g. učitelju izročim, in ga lepo prosim, da naj je pri njih namesto očeta in matere, da naj dela ž njimi, kakor se mu poljubi. Otroci viditi, da starši g. učitelja tako v česti imajo, ga bojo gotovo tudi spoštovali in vbogali.

L. Kako lepih in dobrih reči mi ti tukaj praviš! Vse si hočem globoko v serce vtisniti in se zvesto tako ravnati.

M. To so za nekte visoke glave prave malenkosti, ne vredne, da bi jih človek v misel vzel; pa vidim na svojih otrocih, da dober sad obrodijo! Tudi o nedelah in praznikih popoldne sberam svoje otroke in domače ljudi okolj sebe, vkažem, da te alj uni kej lepega bere, kej od pridige alj keršanskega nauka pove, šolarji pa tudi kej od šole. Ako bi

ne vidila, bi nikolj ne verjela, da je to za družino tako koristno in potrebno. Vsakdo hoče bolje odgovarjati, praviti, brati, da bi druge prekosal; tudi včasih kako lepo in veselo zapojemo. Ljuba moja! pomisli, koliko nevarnosti, greha in hudobije se s tim ovaruje!

L. Tebe slišati, se mi zdi, da dobrih otrok izrediti, je prava igrača, prav lehka reč!

M. In vendar še tih igrač, tih lahkkih reči se nekteri starši nočejo poslužiti. Kaj je jim za otroke mar — naj hodijo, kodar hočejo, saj imajo šola in učitelja. Oh! da se Bogu vsmili. Domača hiša mora to podpirati, kar šola stavi in zida, stariši in učitelj si naj ljubeznivo v roke sežejo, in bomo gotovo nad otroci veselja doživeli, — tam pa ne bo hude, strašne rajtinge.

L. Bog te plačaj za lepe nauke, hočem vse sama doma poskusiti. Lahko noč! —

Življenje in smert.

Lenčko, pobožno deklico, je zavoljo njenega lepega zadržanja vse visoko cenilo. Njeni bratec Francek se ni ganil od nje, pa tudi ni prekramljal, brez da bi ne bil svoje drage sestrice Lenčke imenoval in hvalil. Živela sta otročička, kakor dva golobčeka. Lenčka naglo zboli. To Franceka toljko užali, da ne vé, kaj bi počel. Da bo Lenčka kdaj umerla, si ni nikdar mislil, merliča še tudi ni vidil, še taj ni vedel, kaj je smert in življenje. Ko Lenčka v velikih bolečinah v posteljci zdihuje, si Francek klaverno premišluje, s čem bi vonder svoji bolni sestrici ustregel in jo razveselil. Zdajci mu v glavo pade, kako je Lenčko razveselilo, kedar so veselo vired mile violice iz zemle primolele, ali če nji je kdo šopek prižastih marjetic nabral. Francek toraj urno teče, naj gorših cvetlic ko more natergat. Ali med tem, ko Francek odide, Lenčka umerje; preoblekli so jo v belo krilice. Francek prisopiha v izbo k Lenčki. Že od daleč ji cvetličice kaže. Ali Lenčka se ne ozre. Francek kliče: „Glej, glej Lenčka, kaj sim ti prinesel.“ Lenčka ne sliši. Francek bližej stopi. In ko vidi, da Lenčka ne trene, misli, da ji je nekoliko odleglo,

ter reče: „O kako Lenčka tiho in sladko spi, ji bom pa cvetličice na persi položil, se jih bo toljko bolj razveselila, kedar se prebudi; rekla bo: „Gotovo je to Francek storil.“

Francek se potem k materi oberne, rekoč: „Lenčki sem cvetličic natergal ino scer takih, ko vem, da so ji naj ljubše. Ker pa spi, sim jih na njene persica položil. To bo veselje, kedar se prebudi!“ Mater solze polilejo ino britko izdihnejo: „Ja! Lenčka spi, in se ne bo nikdar več prebudila.“ Če spi, zakaj bi se nek ne prebudila, Francek odgovori. Mati ne morejo dalje odgovarjati. Vogel peče okolj očes si veržejo, si solze skrivaje otreti. Francek pa čudivši se bara: „Mamika, zakaj jokate?“

T. DERNJAČ.

Gosenca nas osramoti.

1. Gosenca že, če človek premišljuje,
Kako v globokim gnoji gomezljá,
In kmalo visočine spreletuje,
Ga spomne nevmerljivosti duhá.
2. Raduje ona se nad svojim žitjem,
Hvaležna Stvarniku za velik dar;
Alj berž napréde z umetnim ovitjem
Vlastito rako si v življenja var.
3. Tu notri vleže tiho se, in mirno
Brez stiske in strašljivosti zaspí,
Gotovo vse drugači, kot neverno
Človeštvo, ktero smerti se bojí.
4. Poglej! že na peresu tukaj hira
Dervena in okorna ta žival;
Zakaj, katera dans še živa vmira,
Jo bodeš jutre mertvo že pobral.
5. Červiček, v kožo to zavít, počiva,
Životek je starikav, osušén;
Premerla kerv se v žilce več ne vlijiva,
Po njemu je, ne bode več zbujén!

6. Alj čakaj! tog je — merteve se nam zdeva,
Červiček tverd pospava — dremlje le;
Človeče! alj se mar ne nadjaš dneva,
Ko tudi njemu vstati dano je?
7. Ozri se sem, in glej, da se odkrije
Merliču jama, sonca mu pomigne svit,
Glej! nova stvar na svetlo plazi, rije,
Ter kviško poleti, se oprstit.
8. Metuljček lepo prižan zdaj odejo
Odluši, s katero se je bil ovil,
Kraljuje že veselo tam nad vejo,
Pod katero vmerl je — spaval — se rodil.
9. In kakor zdaj vesel prot nebu švigne
Letečega živalstva novi ud:
Tako zleti, če smert nemila migne,
Naš duh po plačo — gor za kratki trud.
10. In res! s krepóstjo novo, novim čutom,
In z novo kraso duša tje prispé,
Tje prek na uni kraj do nebesčanov
K Očetu, kjer je veličastno vse.
11. Prešine duh vsaktere tam prostore,
Preiše tme, razgrinja se mu luč,
Previdi vse množine zvezd, in more
Prezreti vekov na en hip tisuč.
12. Dvomljivec! sem pristopi s tvojo tajo,
Ti slepa, nehvaležna, huda stvar!
Gosence zbuja Bog, v poduk in grajo
Dvomljivcev, katerim ni vstajenje mar.
13. Gosenco to, alj ni jo stvaril — varval —
Zaterl — obudil Bog mogočni sam?
In glej! kako je ravno njo prebarval
V metuljčeká za lepši, novi stan.

14. V resnici! — tudi tebe pokončati

Ne sme, ne more, noče, in — ne bo!

Zatorej trudi se, pribojevati

Si večno srečo — krono tam zlató!

J. N. Metelko.

Plašen fantič.

Matiček je bil prav plašen fantek. O poznem večeru je hotel k sosedovim otrokom iti; mesec je svetil. Ko z hiše stopi, vglada poleg sebe velikega črnega moža na hišnej steni stati. Ves plašen skoči na stran; črni mož tudi za njim, in je bil veliko manjše. Matiček vpije in skoči nazaj v hišo. Črni človek skoči tudi za njim k vratam, in je bil zopet veliko večji. Na te krič pridejo oče iz hiše. Fantiča najdejo strahu na pol mertvega na stopnicah ležati. Vzadnič jeclja nekaj od zunajnega črnega moža, in oče spoznajo kmalo, kako nespa- metno se je fantič zmotil. Primejo Matička za roko, ga peljejo pred hišo, in mu pokažejo: da te črni mož je — — nje- gova senca!

Nikogar se ne boj,

Bog zmiraj je z teboj.

J. Tomšič.

Drobtinčice.

* Ni dolgo, kar je v *Belaku* (Villach) bil učiteljski shod. Nismo v stanu povedati, kaj se je tu pretresovalo; škoda, da tega nobeden slovenskih domorodcov, ki so bili priča, popisal ni. Pa kar smo slišali, je nas u serce razveselilo. Na predlog g. učitelja S. W. se je v zapisnik zapisalo: *da naj se v Belaškej dehantii le tak gospod za okrajnega šolskega ogleda postavi, ki zna tudi slovenski*. Belaška dehantija ima šest velikih slovenskih far, in še marsikteremu tamošnjemu učitelju po ušesih brenči, kako so dolgo let terdo nemški dehanti po slovenskih šolah po nemško vpili in slovenskeji mladini slovensko moliti prepovedovali. Človek bi mislil, da se leta 1854 kej tacega bati potreba ni. Pa naj le cel svet sliši in zve, da tudi mi Slovenci imamo živo serce, ktero bi nas bolelo, ako bi se nam jemale pravice, ki jih je nam podelil Bog, cerkev, cesar in — zdrava pamet. —

„Dobrovoljke,“ ki jih je složil g. *Jozip Hašnik* se do- bijo tudi v Celovcu. G. Hašnik je pesnik, kteremu slovenska beseda prav gladko in sladko teče, — napevi so tudi lepi, nekteri so narodski, nekteri nemški, nekteri od g. Hašnika.

Zunajna obleka je lična iz kamnotiskarnice Blaznikove v Ljubljani. Dobrovoljke veljajo 30 kr. sr. Le jih kupujte! —

* *Iz slov. Goric na Staj. se piše v Novice:* Šole v slov. Goricah pod vodstvom verlega za vse dobro gorečega Jareninskega gospoda dekana lepo napredujejo; se vé, da tú blizo Nemčev v obojem jeziku, razun verskih drobtinic, ktere se le v materinskem jeziku mladini lomiti zamorejo. Vsaka fara po slov. Goricah, se mi zdi tudi po vsem spodnjem Štajarju, ima šola v svoji lastni hiši; le sv. Jakob na Goriškem ima šola v najetem stanišu; tú je šola popotnica, ki zdaj tú zdaj tam se vsede, ker nima svoje hiše. Tej nadlogi v okom priti je to leto kmet Franc Vaingerl — očitno ga imenujem, ker hvala, komu hvala gré — poleg cerkve ležeči hram z zemljiščem vred kupil in gosposki prosto izvoliti dal: ali naj iz tega hram za šola napravi, ali kje drugod na tem zemljišču si prostor poišče za novo šolskega hrama. Komisija je poslopje to pretesno spoznala za 300 učencov in za dva učitelja; zato je imenovani kmet za mali denar prepustil lepo njivo, kjer se bo hram postavil in vertič za sadjorejo napravil. Zemlja je že izmerjena in načert učilnice valjda od okrožnega merjaša izdelan; nadjamo se, da prihodnje leto bo pri sv. Jakoba že celodnevna šola, in dečki se bodo koristne sadjoreje učili. Očitno hvalo zasluži mož, kteri fako velikodušno za prid naše mladine skerbi.

Društvo sv. Mohora.

* Gospodom, ki društv. knjige po pošti na svoje stroške prejemajo, smo poslali „II. del Djanja Svetnikov,“ kmalo bo sledil II. del Goffinea, — II. in III. Mojz. bukve in društ. račun za l. 1854.

* Čast. g. Rutar Tomaž, podfajmošter na Mostu, so nam te dni poslali 4 prav lepe in obširne pridige za društv. matico. Lepa hvala! Tudi smo od gg. duhovnikov v Celovcu precej slovenskih pridig nabrali. Rajni g. korar in dehant, Jan. Rabič, so zapustili več tečajev slovenskih pridig v rokopisu. Imamo jih vse v rokah, in bomo pregledali, alj si dajo za nas porabiti. Na tako vižo bomo skoraj prvi svezek „slovenskih ogovorov“ osnovali, in mislimo gg. slovenskim duhovnikom toliko vstreči, kolikor je slavni g. Hungari vstregel Nemcom. Več bomo rokopisov nabrali, hitrej bojo svezki eden za drugim na svitlo izhajali. Vsakdo spozna, da je to za nas Slovence silno potreba.